

Ladislav Mňačko stále aktuální

Patrik Mitter, PF UJEP v Ústí nad Labem

patrik.mitter@ujep.cz

Život a dílo československého (nebo možno i česko-slovenského) spisovatele a novináře Ladislava Mňačka poutá pozornost i několik desetiletí po jeho smrti. Přitom výše uvedená charakteristika autora je zde přímo na místě. Rodák z Valašských Klobouk (29. 3. 1919) psal svá díla sice slovensky, celý život se však pohyboval a žil střídavě v obou částech bývalé Československé republiky a navíc doba jeho života nápadně kopíruje existenci společného státu (zemřel 24. 2. 1994). Jeho životní pout' byla plná neustálého přesídlování a různých paradoxů. Ač narozen na Moravě, dětství a dospívání strávil v severoslovenském Martině, v době druhé světové války se zapojil do protifašistického partyzánského odboje, na jejím konci byl těžce raněn a strávil několik měsíců ve vsetínské nemocnici. Po válce se stal významným novinářem a spisovatelem, nejprve se nadchl pro komunismus, jeho nadšení však ve 2. pol. 50. let opadlo a nakonec se proměnil v hlasitého kritika tehdejšího režimu. V roce 1967 emigroval krátkodobě do Izraele a poté ještě koncem srpna 1968 opustil Československo definitivně. Usadil se v rakouské vesničce Grosshöflein, vzdálené vzdušnou čarou necelých 50 km jihozápadně od Bratislavy. Do Československa se vrátil v roce 1989, tehdejší bratislavské prostředí mu ale jako navrátilivšímu se emigrantovi příliš nepřálo, dobová situace byla ještě ztížena vrcholící krizí česko-slovenských vztahů s následným rozpadem federace. Mňačko se tak po jejím rozpadu přestěhoval do Prahy. Ironií osudu ale zemřel nakonec na Slovensku, po kolapsu během své návštěvy Stupavy byl hospitalizován v Bratislavě, kde nedlouho poté skončil.

U příležitosti 30. výročí jeho úmrtí a 105. výročí jeho narození se konala v Rimavské Sobotě dne 15. března 2024 odborná konference s názvem... *taký bol Ladislav Mňačko – spisovateľ, básnik, dramatik, žurnalista...* Záštitu nad ní převzaly Matica slovenská (martinská sekce), Klub spisovateľov literatúry faktu na Slovensku Bratislava, Úrad Banskobystrického samosprávneho kraja, mesto Rimavská Sobota a obec Lukovištia. Právě na hřbitově této vesničky v okrese Rimavská Sobota odpočívá zdejší rodák a jeden z nejvýznamnějších slovenských básníků 20. století modernista Ivan Krasko a i Ladislav Mňačko, jeho zeť (viz o tom dále).

Hlavní jednací program sestával z delšího základního referátu **Jozefa Leikerta** (UK Bratislava), který je v česko-slovenském kulturním kontextu bezesporu nejvýznamnějším „mňačkologem“. Na tento hlavní referát navázaly poté referáty věnující se dílčí mňačkovské tematice životní a literární. J. Leikert připomněl klíčové okamžiky spisovatelova života a vyzdvihl to, že se některé Mňačkovy stěžejní životní zážitky promítly do jeho tvorby, zvláště do povídek, románů a reportáží. Zážitky z dětství vtělil autor do povídkového souboru *Marxová ulica* (1957, česky *Marxova ulice*), v níž také se svými rodiči v Martině bydlel. Konec války a Mňačkova účast v partyzánském hnutí při obraně moravské vesničky Ploština se odrazily v románu *Smrť sa volá Engelchen* (1959, česky *Smrť si říká Engelchen*). Své zklamání z papalášského chování některých čelných představitelů tehdejšího komunistického režimu, ovšem

v podobě vynikající nadčasové společenské satiry ztvárnil v románu *Ako chutí moc* (1968, česky *Jak chutná moc*). J. Leikert zde neopomněl zdůraznit, že by se v románu našli kromě jiných i mnozí současní čeští a slovenští politici.

Na vystoupení J. Leikerta navázalo v souborném bloku dalších pět přednášejících. **Mária Macková** (Paneurópska vysoká škola Bratislava) představila, jakou úlohu v životě Ladislava Mňačka hrály jeho osudové ženy – matka a jeho dvě manželky – první Hedviga Weiszová a druhá Eva Bottová (dcera vzpomínaného Ivana Kraska, občanským jménem ing. Jána Botta). Historik **Petr Odehnal** (Valašské Klobouky) přiblížil spisovatelův původ a jeho rodiče, historii rodu i jména Mňačko, podoby zápisu jména Mňačko (příjmení rozšířené především na Valašsku s kořeny sahajícími daleko do minulosti). Dlouholetá gymnaziální pedagožka **Miroslava Poláková** (Uherský Brod) referovala o osudech spisovatele v době druhé světové války, zvláště na jejím konci, a jejich odrazu v románu *Smrť sa volá Engelchen*. **Július Lomenčík** (FF UMB Banská Bystrica) sledoval reflexi života a tvorby Ladislava Mňačka tak, jak ji předkládali slovenské školní učebnice literární výchovy a čítanky, a popsal, jak se tato reflexe proměňovala v závislosti na společenské situaci v 60. letech, v době normalizační a v období polistopadovém. Podle výzkumů přednášejícího současní studenti tamější slovakistiky měli povědomí o životě a díle L. Mňačka velmi slabé.¹

V závěrečném, reflexivně laděném referátu se básnířka **Jarmila Minaříková** (Uherský Brod) zabývala v kontextu života a díla Ladislava Mňačka postavením a rolí spisovatele ve společnosti, důležitostí jeho osobnostního profilu pro společnost a jeho schopností projevit osobní odvahu v okamžicích, kdy je to třeba. Po odborné části jednání následovala pietní vzpomínka na Ladislava Mňačka u jeho hrobu na hřbitově v Lukovištích.

Konference v Rimavské Sobotě přispěla bezesporu k dalšímu prohloubení poznatků o životě a tvorbě této významné a nadčasové osobnosti slovenské a československé kultury. Obsah jednání by se měl v podobě sborníku dostat k širší veřejnosti, především k mládeži slovenské a snad i k české, aby se i ta o existenci Ladislava Mňačka vůbec dozvěděla. Organizátoři z Lukovišť naznačili, že by na toto setkání měla za dva roky navázat konference o Ivanu Kraskovi.

¹ Podle zběžného šetření autora této zprávy (formou ústního dotazování) současní začínající studenti bohemistiky na jeho pracovišti nemají o Ladislavu Mňačkovi vůbec žádné povědomí, což lze do jisté míry vysvětlit absencí témat ze slovenské literatury ve výuce na českých základních a středních školách od rozpadu společného státu. Většina studentů bohemistiky ale např. nezná ani souvislost mezi Dnem učitelů (28. březen) a datem narození J. A. Komenského a některá další významná data související s životem celosvětově významných osobností české kultury.